

СКУЛЬПТУРИ ХРАМІВ ЛЬВОВА ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ЕКСКУРСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Дмитро Каднічанський

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна, (032) 239-46-03

Описано скульптури, зокрема, фігури Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці та святих, які знаходяться на фасадах та в інтер'єрах львівських храмів. Висвітлено питання використання цих скульптур в екскурсійній діяльності.

Ключові слова: екскурсійна діяльність, сакральна скульптура, скульптор, Ісус Христос, Пресвята Богородиця, святі.

Львів є одним з найпотужніших туристичних центрів України, а основною складовою львівських туристичних ресурсів є його архітектурна спадщина. Недаремно Львів посідає перше місце в Україні за кількістю пам'яток архітектури. Львів здавна знаходився на перетині торгових шляхів, тому у ньому переплелися різні культури. Як наслідок маємо в місті споруди, відмінні за часом спорудження та стилем (від готики до класицизму та академізму).

Здавна у Львові, як і в інших населених пунктах України, центральними спорудами громад різних національностей були храми. Відповідно парафіяни намагалися прикрасити свої церкви та костели якнайкраще. Особливим елементом оздобу храмів у всі часи була скульптура.

Львівські храми мають багату і різноманітну скульптуру – це переважно зображення Пресвятої Трійці, Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці, святих.

Скульптуру львівських храмів активно використовують в екскурсійній діяльності. Проте у сучасних путівниках Львовом є обмаль інформації про скульптуру міських храмів, а часто неправдиві відомості, зокрема щодо ідентифікації скульптур. А оскільки більшість екскурсій у Львові за цією тематикою проводиться саме на основі путівників, ми вирішили самостійно дослідити скульптуру, фасадів та інтер'єрів львівських храмів, зокрема, провести її ідентифікацію.

Спеціальних видань, присвячених скульптурному оздобленню львівських храмів, досі немає. Інформацію про скульптури окремих стилів, майстрів і храми знаходимо у працях українських і польських дослідників, зокрема, Б. Возницького [1], В. Вуйцика [2–4], О. Комаринця [5], В. Любченка [6], В. Овсійчука [7, 8], Ю. Смірнова [20, 21], М. Гембаровича [9], З. Горнунга [10, 11], В. Лозинського [13], Т. Маньковського [14, 15], Я. Островського [16], Я. Петруса [17], Я. Пйотровського [18], Я. Сіто [19] та ін.

Попри великий обсяг інформації в цих джерелах, відомостей про більшість скульптур ми не знайшли, тому ідентифікували скульптури самостійно, використовуючи атрибутику святих, інформацію про яку отримали з інтернет-джерел та словника У. Яніцької-Кривди “Патрон, атрибут, символ” (польською мовою) [12].

Скульптурне оздоблення львівських храмів різниться як за віком і стилем, так і за

способом виготовлення та матеріалами. Львів славиться творами таких відомих європейських скульпторів різних часів, як Ян Білий, Генріх Горст, Герман Ван Гутте, Ян Пфістер, Гануш Шольц, Андрій Бемер, Ян Годний (Ренесанс); Олександр Прохенкович, Андрій Шванер, Крістіян Сейнер, Томас Гуттер, Себастьян Фесінгер, Йоган Георг Пінзель, Антоній Осінський, Матвій Полейовський, Михайло Філевич та Францішек Олендзький (бароко і рококо); Поль Евтеле, Т. Дикас, Оскар Сосновський, Амелія Ядвіга та Юлія Лубенські, Леонард Марконі, Антоній Попель, Ян Батіста Трач (класицизм, академізм). На початку ХХ ст. у Львові працювали скульптори Тадеуш Блотніцький, Петро Войтович, Яніна Райхерт-Тот, Людовік Ольшевський, Ядвіга Городиська, Софія Розен, М. Спіндлер. Усі ці майстри створили неповторні та унікальні твори, більшість з яких дійшли до нашого часу і є шедеврами не лише національного, а й світового значення.

На жаль, не всі творіння львівських скульпторів збереглися. Велику кількість пам'яток втрачено під час переобладнання готичних і ренесансних інтер'єрів храмів в епоху панування стилю бароко. Лише частина цих творінь потрапила до львівських музеїв або частково зберігається у храмах. Великої шкоди завдала атеїстична політика радянської влади після Другої світової війни, коли храми закривалися, а їхня оздоба руйнувалася. Значну кількість сакральних пам'яток львівських храмів (переважно з інтер'єрів) у цей час знищено. Проте, частину фігур вивезли поляки у середині 40-х років ХХ ст. Певну кількість скульптур вдалося врятувати, і зараз вони перебувають на зберіганні у фондах львівських музеїв. Лише декільком храмам вдалося зберегти своє первісне оздоблення.

Скульптури львівських храмів можна поділити на дві групи: фасадні скульптури та скульптури в інтер'єрах. Скульптура на фасадах храмів виготовлялася переважно з каменю – пісковика, вапняка тощо. Серед скульптур у середині храмів переважають фігури на вівтарях (головних і бічних). Скульптурою також оздоблювалися стіни, органи, казальниці тощо. Для їх виготовлення використовували переважно дерево, а також пісковик, мармур, алебастр, гіпс. Використовували й техніку стюкко (переважно в епоху Ренесансу) – суміш вапна, гіпсу і меленого алебастру чи мармуру.

Ми дослідили скульптуру тридцяти одного храму Львова. Проте в одній статті описати весь цей матеріал неможливо. Тому обмежимося лише декількома найвизначнішими храмами Львова. Подаємо інформацію лише про збережені скульптури.

Архикатедральний собор Св. Юра Української греко-католицької церкви (1744-1772). Невід'ємною частиною ансамблю є монументальна скульптура та декоративне різьблення, які разом з архітектурою творять типовий для барокового мистецтва синтез.

На першій брамі знаходяться фігури святих авторства Михайла Філевича. На фронтоні другої брами сидять постаті "Римської" та "Грецької" церкви, роботи того ж Михайла Філевича та каменяра Петра Білостоцького. Третя брама, аналогічна до попередньої, увінчана постатями "Віри" та "Надії" також авторства Михайла Філевича та каменяра Онуфрія Стефанського. До собору ведуть парадні двомаршеві сходи, прикрашені фігурами семи Геніїв долота Симона Стажевського, що символізують християнські цноти: Віру, Надію, Любов, Розсудливість, Стриманість, Справедливість, Відвагу. Авторству Симеона Стажевського належить також кам'яна статуя св. Онуфрія, що знаходиться у штучній печері під сходами [4].

На головному фасаді собору знаходяться статуї св. Атанасія (праворуч) і св. Лева (ліворуч) роботи Йогана Пінзеля (1759-1760). Він же виконав кінну статую св. Юрія Зміборця на аттику.

У соборі немає традиційного іконостасу, його замінюють дві колони, між якими влаштовано царські врата і дияконські двері, виконані скульптором Себастьяном Фесінгером (1768). На дияконських дверях знаходяться рельєфні зображення двох архангелів (автор Себастьян Фесінгер): праворуч – св. арх. Михайла з вогняним мечем у правиці, та св. арх. Рафаїла з рибою та посохом (ліворуч). Це й же скульптор виконав великий вівтар, зокрема, скульптуру Бога-Отця зі Св. Духом. Михайло Філевич виготовив статуї головного вівтаря – первосвящеників Аарона (праворуч, має на грудях таблицю з 12 каменями, що символізують 12 поколінь Якова) і Мелхіседека (ліворуч, біля ніг є чаша) [4].

Багате скульптурне оздоблення має також казальниця (автор Михайло Філевич) [5]. При основі амвону з двох боків знаходяться статуї євангелістів Марка (ліворуч) і Матвія (праворуч). Між ними – рельєфне зображення Таємної Вечері. Над апостолами є фігури ангелів. У верхній частині казальниці бачимо статуї євангелістів Луки (ліворуч) та Івана (праворуч). Увінчує казальницю скульптура Ісуса з хрестом.

Катедральний собор Успення Матері Божої Римо-католицької церкви (1360-1480). Катедральний, або Латинський, собор є чи не єдиною пам'яткою готичного Львова.

Найбільше собор видозмінився внаслідок реставрації 1760-1778 рр. під керівництвом архітектора Петра Полейовського, коли внаслідок переробок готичні форми поступилися модним тоді бароковим. Зокрема, дуже змінився інтер'єр храму – готичні та ренесансові вівтарі замінені бароковими. Над художнім оздобленням працювали місцеві скульптори Матвій Полейовський, Францішек Олендзький, Ян Оброцький.

Біля зовнішньої стіни каплиці Кампанів знаходиться капличка “Тріб Господній” (XVII ст.), яку перенесли з цвинтаря. Автор скульптур каплиці невідомий, можливо ним був Ян Пфістер. Під склепінням на невисокому цоколі колись лежала скульптурна постать Ісуса Христа. По боках арки присіли чотири євангелісти. Вище на постаменті, що вінчає арку, стоїть ангел з хрестом, а з боку – пророки Мойсей та Аарон [17].

У першій половині XIX ст. храм оточено парканом з кам'яними стовпами, на яких розташовано сім барокових постатей апостолів. Між каплицями Найсвятішого Сакраменту та Св. Казимира знаходиться скульптура св. Андрія Первозванного, між каплицями Розп'яття Господнього та Милосердного Ісуса стоїть св. Павло, а між каплицями Св. Йосифа та Розп'яття – св. Петро. Біля вівтарної частини поміж контрфорсами знаходяться постаті чотирьох євангелістів (починаючи від каплиці Боїмів) – св. Іван Богослов, св. Лука, св. Марко, св. Матвій [17].

Особливе враження справляє інтер'єр костелу.

Теперішній рококовий головний вівтар збудовано у 1765-1771 рр. за з проектом архітектора Петра Полейовського. Великі білі скульптури Отців Костелу – св. Августина, св. Григорія, св. Амброзія та св. Єроніма – вирізьбив брат згаданого архітектора Матвій Полейовський [17].

Бічні нави також мають свої вівтарі (1773–1776, Петро Полейовський): північна – Св. Трійці, південна – Преображення Господнього. Обидва вівтарі подібні один до одного і знаходяться при східних стінах відповідних нав. На кожному вівтарі є по дві великі білі скульптури долота Яна Оброцького: на вівтарі Св. Трійці – св. єпископи Микола та Атанасій, на вівтарі Преображення Господнього – св. Петро та св. Яків [17].

Між південною та головною навами під колоною знаходиться скульптура св. Терези від Дитятка Ісуса, яка походить з костелу Св. Марії Магдалини.

При костелі є вісім каплиць: Кампанів; Пресвятої Богородиці; Найсвятішого Сакраменту (ліворуч від північної нави); Св. Казимира, родини Буцацьких (ліворуч від пресвітерії); Св. Йосифа, родини Замойських (праворуч від пресвітерії); Розп'ятого Ісуса;

Ченстоховської Богородиці; Милосердного Ісуса (праворуч від південної нави); а також дві захристії: велика та вікарійська. Всі вони мають свої вівтарі зі скульптурами, окрім вікарійської захристії.

Каплиця Кам'янів. Вівтар для каплиці виготовив скульптор Генріх Горст з Голландії. В нижньому ярусі вівтаря по боках в нішах знаходяться скульптури з червоного мармуру св. Петра і св. Павла. У верхньому ярусі є скульптури св. Августина і св. Івана Канти. Автор скульптур – Генріх Горст (окрім фігури св. Павла, яку виготовив Себастьян Чешек).

Каплиця Пресвятої Богородиці (Св. Антонія) збудована в третій чверті XVIII ст. Рококовий вівтар, виготовлений 1775 р. Яном Оброцьким, має дві скульптури святих лицарів.

Каплиця Найсвятішого Сакраменту (Вишнівецьких) Пізньобароковий вівтар з другої половини XVIII ст. виконаний сницарем Томасом Гуттером і золотарем Конрадом Кутшенрайтером з Ярослава. Повністю позолочений вівтар має скульптури св. Петра та Аарона (ліворуч) і св. Павла та Давида (праворуч), а також постаті ангелів.

Вівтар *каплиці Св. Казимира* (XVIII ст.) скульптур не має.

Каплиця Св. Йосифа (Замойських) (XVIII ст.). Пізньоренесансовий вівтар з алебастру, покритий багатою різьбою, виготовлений 1592 р. Яном Білим. У нішах по боках знаходяться скульптури св. Станіслава і св. Яцека, в пределі є рельєфна сцена Благовіщення.

Каплиця Розп'ятого Ісуса (Яблоновських) (1769–1771). Вівтар виготовив 1775 р. Ян Оброцький. На ньому знаходиться готична скульптура Розп'ятого Ісуса невідомого автора в оточенні рококових ангелів.

Каплиця Ченстоховської Богородиці (XVIII ст.). Рококовий вівтар, виконаний 1775 р. Яном Оброцьким, містить скульптури св. Якима та св. Анни.

Каплиця Милосердного Ісуса та Матері Божої Неустанної Помочі (1628). На вівтарі на фоні вікон з вітражем знаходяться мармурові скульптури: Ісус на хресті, Матір Божа і св. Іван Євангеліст. Нижче в центрі вівтаря – скульптура св. Йосифа.

Велика захристія має пізньоренесансовий вівтар (кінець XVI ст.), виготовлений з червоного мармуру та алебастру. По обидва боки вівтаря в нішах знаходяться фігури св. Войцеха і св. Бенедикта [17].

Катедральний собор Успення Матері Божої Вірменської апостольської церкви (1363-1527). На стіні собору з боку північного подвір'я знаходяться дві скульптурні групи XVI–XVII ст. – “Увірування св. Томи” (Ісус Христос та св. Тома) та “Св. Софія з доньками”. Їх встановили у 1926–1927 рр. під час реставрації собору. Іван Крип'якевич вважав, що вони походять з вірменського монастиря Святої Анни у Львові, перші відомості про який належать до середини XV ст. (у 1780 р. монастир ліквідували). Є версія, що вони походять зі старого вірменського цвинтаря [3]. На цьому ж подвір'ї знаходиться фігура Матері Божої авторства скульптора Томаша Дикаса (1881).

Унікальним зразком львівської скульптури другої половини XVII ст. є “Богородиця з дитям”, що знаходиться у ніші над воротами огорожі Вірменського собору. На тлі образу вирізьблені ініціали і дата, які дозволяють назвати дату встановлення – 1664 р., а літери “Г” і “G” приписують автору – скульптору Яну Годному. За іншими джерелами, автором скульптури був Мельхіор Ерлемберх. Тривалий час скульптура розміщувалась на Краківській брамі. Дослідник Ян Піотровський стверджує, що Богородиця з дитиною була перенесена на стіну собору наприкінці XVIII ст. у зв'язку з ліквідацією міських фортифікацій. У 1754 р. був виданий опис усіх брам міста Львова, в якому є докладний опис цієї скульптурної композиції. Постаць Марії стоїть на фоні вогняного ореолу, на її

голови царська корона, а у лівій руці берло, увінчане стилізованою квіткою лілії. Марія стоїть на земній кулі, крізь яку проходить півмісяць. Сама Земля спочиває на спині лева [18].

На подвір'ї у 1726 р. на честь голови вірменського суду Христофора Августиновича встановлено колону зі скульптурою Святого Христофора (скульптор Крістіян Сейнер), який тримає на плечі маленького Ісуса [3].

У південному подвір'ї на стіні будинку, що межує з колишнім вірменським цвинтарем, вміщена різьблена каплиця "Голгофа" (середина XVIII ст.). У каплиці було скульптурне зображення Розп'ятого Ісуса, Пресвятої Богородиці та св. Івана Богослова. Рококові фігури Богородиці і св. Івана виготовлені одночасно з каплицею, а Розп'яття, як вважають дослідники, набагато раніше. Фігура Богородиці втрачена, а у св. Івана відсутня голова, Розп'яття збереглося в первісному вигляді.

На цьому ж подвір'ї знаходиться скульптура Ісуса Христа, яка символізує хресну дорогу (скульптор Томаш Дикас, 1889). Вона встановлена на честь архієпископа С. Степановича [21]. За радянських часів скульптура Ісуса була пошкоджена: одне з дерев, падаючи відірвало їй голову. І лише 2006 р. стараннями вірменської громади скульптуру відновлено скульптором Сергієм Якуніним.

Від первісної ренесансової та барокової скульптурної оздоби інтер'єру практично нічого не залишилося. В приміщенні собору збереглася лише скульптура "Ісус Добрий Пастир" (1925–1927) скульптора Софії Розен, сестри художника Яна Генріха Розена, який в той час розписував собор. Знаходиться вона на лівій стіні нави в ніші над дверима [21].

Церква Преображення Господнього УГКЦ (1729, 1875-1898). Основні потоки світла потрапляють до храму через підкупольний барабан, який має дванадцять великих вікон. Поміж вікнами знаходяться постаті апостолів на високих п'єдесталах. Вони зображені у повний зріст зі зброєю свого мучеництва чи іншими атрибутами: св. Петро (ключі і книга), св. Павло (меч і книга), св. євангеліст Матвій (сувій та ангел), св. євангеліст Іван Богослов (книга та орел), св. Андрій Первозваний (андріївський хрест), св. Пилип (антонівський хрест), св. Симон (пила), св. Тома (кутник), св. Варфоломій (книга та кинджал), св. Юда Яковів (Тадей, сокира і книга), св. євангеліст Лука (книга і тілець), св. євангеліст Марко (сувій та лев). Автором фігур був професор архітектури Леонард Марконі (1892).

Костел Св. Андрія монастиря бернардинів (1600-1630). Фасади храму оздоблені скульптурами, авторство яких приписують Андрію Бемеру. На головному (західному) фронтоні у центрі верхньої частини розміщено медальйон із скульптурою Бога-Отця та Св. Духа у вигляді голуба. Нижче в ніші знаходиться фігура Ісуса Христа. У нижньому ярусі в нішах знаходяться три скульптури: Пресвятої Богородиці (в центрі), св. Петра (ліворуч) і св. Андрія (праворуч) [2].

Усі три фасади – західний, південний і східний – вінчають фігури святих. На західному фасаді вісім скульптур, на південному, – три, на східному – п'ять. Серед них є кардинал, біскуп, св. Казимир [9], св. Домінік. Решта – святи францисканського ордену (бернардини – це гілка цієї монашої спільноти). Всі вони у францисканських рясах, оперезані шнурками з трьома гудзами, мають певні атрибути. Нам вдалося ідентифікувати св. Антонія Падуанського, св. Івана з Капістрану.

У дворі монастиря знаходиться криниця, над якою стоїть ротонда, споруджена 1720 р. Над ротондою – скульптурна постать св. Яна з Дуклі.

З пам'яток XVII ст. в костелі залишилися гробівець св. Яна з Дуклі у вівтарній частині (виготовлений 1608 р. з червоного мармуру у вигляді лежачої постаті святого,

скульптор Войцех (Адальберт) Капінос молодший з цеховим прізвищем Зичливий) та стюкові рельєфи святих і пророків над арками головної нави авторства Яна Пфістера [2]. З лівого боку нави, починаючи від вітваря, знаходяться – св. Петро, св. Єронім, св. Марія Магдалина, св. Розалія, св. Павло, св. Антоній. Праворуч – св. Іван Хреститель, св. Онуфрій, св. Марія Єгипетська, св. Маргарита Кротонська, св. Макарій Ереміта, св. Домінік.

У 1738-1740 рр. храм реконструйовано. Різьбярі з Ярослава Томас Гуттер і Конрад Кутшенрайтер виконали барокові головний та бічні вітварі [3, 19].

Головний вітвар костелу присвячено Св. Яну Блаженному з Дуклі. Потужні колони підтримують скульптурну композицію слави святого Яна в небі. При основах колон стоять святі уставу св. Франциска Асизького (зліва на право): св. Іван Капістран, св. Людвіг, св. Франциск Асизький, св. Клара, св. Бонавентура і св. Бернардин Сієнський.

При одній з північних колон знаходиться казальниця, в основі якої розміщена скульптурна композиція Ісуса Христа на земній кулі в оточенні чотирьох євангелістів із характерними для них символами – Іван Богослов (орел), Матвій (ангел), Марко (лев), Лука (тілець). Вінчає амвон скульптура Бога-Отця. У верхній частині – фігури Мойсея і Давида.

У храмі споруджено п'ятнадцять бічних вітварів, зокрема: Пресвятої Богородиці, Св. Антонія, Різдва Христового (Трьох Королів), Св. Андрія, Св. Івана з Капістрану, Св. Петра з Алькантари, Св. арх. Михайла, Св. Анни, Розп'ятого Ісуса, Св. Теклі, Св. Йосифа Обручника, Св. Франциска Асизького, Св. Варвари (Св. Станіслава), Св. Івона, Св. Бернарда.

Вітвар Пресвятої Богородиці знаходиться ліворуч від вітваря на контакті нави з пресвітерієм. У верхній частині вітваря знаходиться скульптура Пресвятої Богородиці. У нижній частині є дві скульптури святих у монашій одежі з фігурами воїнів біля ніг. Один з них св. Тома Аквінський (ліворуч, з сонцем на грудях).

Вітвар Св. Антонія розташований навпроти вітваря Пресвятої Богородиці. Містить скульптуру св. Антонія у верхній частині і фігури св. Бенедикта (ліворуч) та св. Маргарити Кротонської (праворуч) у нижній частині.

Вітвар Св. арх. Михайла розміщений при східній стіні правої нави. У верхній частині розташована скульптурна група, в центрі якої бачимо св. арх. Михайла з вогняним мечем та щитом. Він оточений ангелами, які вражають чортів. У нижній частині – фігури двох ангелів.

При південній стіні правої нави знаходяться три вітварі (починаючи від вітварної частини) – Розп'ятого Ісуса, Св. Теклі, Св. Йосифа Обручника.

Вітвар Розп'ятого Ісуса містить скульптурне Розп'яття. В нижній частині є фігури Адама (ліворуч) та Єви (праворуч). Над Розп'яттям знаходиться Нерукотворний Спас. Верхня частина вітваря представлена скульптурною групою старозавітних героїв, зокрема, Мойсея, Авраама, Самсона та ін.

На *вітварі Св. Теклі* розташовані дві скульптури святих в єпископському одязі.

Вітвар Св. Йосифа містить скульптури святого в єпископському одязі та святої.

При східній стіні лівої нави знаходиться *вітвар Св. Анни* (Св. Родини). На вітварі – фігура царя Давида з арфою (вгорі) та 4 фігури ангелів.

При північній стіні лівої нави розташовані вітварі Св. Варвари та Св. Івона.

Вітвар Св. Варвари містить дві алегоричні жіночі фігури: одна з них тримає змію, друга – терези.

Вітвар Св. Івона містить дві скульптури святих в єпископському одязі.

Решта шість вітварів знаходяться біля колон: з лівого боку (починаючи від вітваря) –

Св. Франциска, Різдва Христового, Св. Бернарда; з правого – Св. Петра з Алькантири, Св. Андрія Первозванного, Св. Івана з Капістрану.

На *вітарі Св. Франциска Асизького* вгорі знаходиться Пресвята Богородиця з Ісусом на руках.

Вітар Різдва Христового містить фігури трьох королів – Мельхіора, Бальтазара і Каспара. Біля ніг Бальтазара сидить хлопчик.

На *вітарі Св. Бернарда* є лише фігури ангелів.

У верхній частині *вітаря Св. Петра* знаходиться фігура св. Терези Авільської з пером і серцем у руках. У нижній частині – фігури архангелів.

Вітар Св. Андрія містить фігури двох святих.

На *вітарі Св. Івана з Капістрану* скульптур немає.

У стіні лівої нави в ніші вміщено скульптуру Пресвятої Богородиці з білого мармуру (скульптор Йоган Гаутман), яка 1862 р. була встановлена на Марійській площі (тепер пл. Міцкевича) на місці, де тепер стоїть пам'ятник А. Міцкевичу. У зв'язку із побудовою пам'ятника А. Міцкевичу (1904 р.) криницю з фігурою Богородиці вирішили перенести на інше місце. Після демонтажу у 40-х рр. ХХ ст. скульптуру переховували у храмі Св. Андрія. На початку 90-их рр. ХХ ст. після реставрації її залишили у костелі, а копію встановили на звичне місце [2].

Костел Св. ап. Петра і Павла ордену єзуїтів (1610-1630). В архітектурі костелу домінує головний фасад, який складається з двох рівнів, споруду завершує трикутний фронтон із зображенням символу єзуїтського ордену – “Агнеця Божого”. Між пілястрами багато арок та ніш зі скульптурами, яких усього вісім. У верхньому ярусі зображена сцена “Благовіщення” – ліворуч Матір Божа, праворуч архангел Гавриїл. Нижче знаходяться фігури св. Станіслава Щепанівського (праворуч) та св. Войцеха (ліворуч). За твердженнями В. Лозинського, автором цих скульптур був майстер Станіслав Дріар [13].

Фігури двох нижніх ярусів встановлені 1896 р. Стосовно них у сучасній літературі знаходимо суперечливу інформацію. Поширеною є версія, згідно з якою на фасаді встановлені фігури святих апостолів Петра і Павла. Святого з Ісусиком на руках називають святим Антонієм. На нашу думку, ці твердження помилкові. Вважаємо, що у нижній частині фасаду костелу зображені святи – представники ордену єзуїтів. На цю думку нас навела інформація, взята з офіційного сайту єзуїтів Польщі. Там детально описуються святи цього ордену, зокрема їхня атрибутика. На підставі цих описів доходимо висновків, що у нижньому ярусі стоять св. Андрій Боболя (ліворуч) та св. Станіслав Костка з Ісусом на руках (праворуч), над ними розташовані св. Ігнатій Лойола (ліворуч) та св. Франциск Ксаверій (праворуч).

Сучасного вигляду інтер'єр костелу почав набувати в середині ХVIII ст., після пожежі 1734 р. У 1740 р. храм реконструйовано [15].

Новий головний вітар авторства Себастьяна Фесінгера освятили 1 січня 1747 р. Він містить чотири скульптури патронів ордену (зліва направо): св. Станіслава Костки, св. Ігнатія Лойоли, св. Франциска Ксаверія, св. Алоїзія Гонзаги.

На всіх бічних вітарях, окрім одного, скульптур святих не було, вони містили лише фігури ангелів. На вітарі Розп'ятого Христа помістили Розп'яття авторства Яна Пфістера, котре походило ще з попереднього дерев'яного костелу. Його 1616 р. фундувала Катерина Вольбертова [15].

На північній стіні правої нави є бароковий складень, який приписують Станіславу Дріару. Це плоска двостулкова шафа, в середині якої знаходиться поколінне рельєфне зображення Богородиці з Ісусом на руках.

При південній стіні лівої нави знаходиться бароковий надгробок Яблонівських, на

якому є дві скульптури святих, одна з них – св. Марія Магдалина (ліворуч). У верхній частині – дві фігури ангелів.

На галереї над правою навою знаходиться скульптурна Плащаниця (фігура Ісуса Христа у повний зріст).

У костелі є також чотирнадцять рельєфних станцій Христових мук.

Скульптурне оздоблення має орган. На ньому знаходяться фігури двох ангелів, царя Давида з арфою (ліворуч) та жіноча фігура з органом в руках (праворуч).

Отже, храми Львова мають багате скульптурне оздоблення. Проте є замало інформації про те, кого саме вони зображають. Ми спробували ідентифікувати більшість з них шляхом аналізу літературних джерел і атрибутики святих. Багато питань ідентифікації святих у подальшому можна прояснити дослідженням архівних джерел. Вважаємо, що скульптурне оздоблення фасадів та інтер'єрів львівських храмів необхідно ширше використовувати в екскурсійній діяльності як шляхом створення спеціалізованих туристських маршрутів, так і включенням відомостей про скульптури до вже існуючих багатопрофільних маршрутів.

1. *Возницький Б.Г.* М. Потоцький, Б. Меретин, І.Г.Пінзель. – Львів: Центр Європи, 2005. – 160 с.
2. *Вуйцик В.С.* Бернардинський монастир у Львові // Вісник Інституту “Укрзахідпроектреставрація”. – 2004. – № 14. – С. 82–94.
3. *Вуйцик В.С., Липка Р.М.* Зустріч зі Львовом. – Львів: Каменяр, 1987. – 175 с.
4. *Вуйцик В.С.* У вирі форм і ліній бароко // Львівщина: Історико-культурні та краєзнавчі нариси. – Львів: Центр Європи, 1998. – С. 123–142.
5. *Комаринець О.* Життя – мить: До 200-річчя з дня смерті відомого українського скульптора Михайла Філевича (1729-1804). – Львів: Каменяр, 2004. – 270 с.
6. *Любченко В.Ф.* Львівська скульптура XVI-XVII століть. – К.: Наукова думка, 1981. – 215 с.
7. *Овсійчук В.А.* Архітектурні пам'ятки Львова. – Львів: Каменяр, 1969. – 171 с.
8. *Овсійчук В.А.* Класицизм і романтизм в українському мистецтві. – К.: Наукова думка, 1981. – 446 с.
9. *Gębarowicz M.* Prolegomena do dziejów lwowskiej rzeźby rokokowej // *Artium Quaestiones*. – Poznań, 1986. – Т. 3. – С. 39.
10. *Hornung Z.* Jan de Witte – Architekt kościoła Dominikanów we Lwowie. – Warszawa, 1995. – 303 s.
11. *Hornung Z.* Obrocki Jan // *Polski słownik biograficzny*. – 1978. – Т. 23. – С. 466.
12. *Janicka-Krzywda U.* Patron–Atrybut–Symbol. – Poznań: Pallottinum, 1993, – 220 s.
13. *Lozinski W.* Sztuka lwowska w XVI – XVII wieku. Architektura i rzeźba. – Lwów, 1901. – 228 s.
14. *Mańkowski T.* Kościół Bernardynów we Lwowie // *Dawna sztuka*. – Lwów, 1938. – 22
15. *Mańkowski T.* Lwowskie kościoły barokowe. – Lwów, 1935. – 152 s.
16. *Ostrowski J.* Lwów: dzieje i sztuka. – Kraków: Universitas, 2000. – 87 s.
17. *Petrus J.T.* Lwowska katedra obrządku Łacińskiego p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Przewodnik. – Warszawa, 1999. – 86 s.
18. *Piotrowski J.* Katedra Ormiańska we Lwowie. – Lwów, 1925. – 86 s.
19. *Sito J.* Thomas Hutter (1696–1745) – rzeźbiarz późnego baroku. – 2001. – 329 s.
20. *Smirnow J., Smirnowa J.* Bazylika Metropolitalna obrządku łacińskiego i kaplica Boimów we Lwowie. – Lwów: San Set, 2001. – 200 s.

21. *Smirnow J.* Katedra Ormiańska we Lwowe. – Lwów, 2002. – 241 s.

SCULPTURES OF LVIV TEMPLES AND THEIR USE IN EXCURSIONS

Dmytro Kadnichansky

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (032) 239-46-03*

The sculptures and, in particular, figures of Jesus Christ, Virgin Mary and Saints from the facades and interiors of Lviv temples are described. An issue of their use in excursions is discussed.

Key words: excursions, sacral sculpture, sculptor, Jesus Christ, Virgin Mary, the Saints.

*Стаття надійшла до редколегії 21.02.2008
Прийнята до друку 22.06.2008*